

Treball *de* redacció

Soldados de Salamina: un plató a la cantonada

text: *Pep Prieto*

fotos: *Pep Iglesias*

Rodatge de la pel·lícula
a la Rambla de la Llibertat.

La pluja va beneficiar el rodatge de Girona.

«Tota aquesta gent fa d'extra?», pregunta un periodista despistat davant l'aglomeració de gent que observa amb cerimoniosa atenció el rodatge d'una escena de *Soldados de Salamina* al santuari de Santa Maria del Collell. La pregunta no és cap ximpleria; els que participen a la pel·lícula van vestits per a l'ocasió (uns de milicians republicans, els altres de presos franquistes), però és que hi ha tants espectadors que costa veure qui treballa o no en la filmació. També es produeix una curiosa interacció entre realitat i representació: entre els nombrosos testimonis hi ha l'ànima primera d'aquesta escena, Javier Cercas, que s'ho mira amb un somriure als llavis i mantenint, com sempre, la seva entranyable proximitat. És un dia de pluja —ara fina; unes hores abans, un diluvi—, però això no sembla preocupar gaire el director de fotografia, Javier Aguirresarobe, l'expressió del qual sembla agrair les inclemències del temps. Tampoc és estrany: l'enfangat camp de presoners en què s'ha convertit el Collell ja no és un excel·lent treball de disseny de producció, sinó un salt en el temps que supera les fronteres de la recreació. I enmig de tot aquest ball de figurants de dins i fora de la ficció hi ha David Trueba, el director que s'ha encarregat d'adaptar el text de Cercas i també de plasmar-lo a la pantalla. La seva, durant el

rodatge, és una tasca analítica i continguda; mira el monitor, organitza la massa, i els crits els deixa per al seu ajudant, un jove extremadament histriònic quan crida «Acció!» i igualment simpàtic quan pren consciència que ja no s'està treballant. Per la seva banda, els extres d'un altre bàndol («a sobre demà ens afusellen», explica un entre rialles) aguanten sota la pluja mentre la càmera fa un primer pla de Ramon Fontseré, que interpreta Rafael Sánchez Mazas.

Què té d'especial aquesta seqüència? Tot i res. No difereix gaire dels sistemes de producció de qualsevol pel·lícula o curtmetratge que s'hagi rodat a la província de Girona, però és que aquesta forma part de l'adaptació d'una de les novel·les de més èxit dels últims anys i ha revifat l'atractiu de la demarcació com a plató cinematogràfic. El rodatge de *Soldados de Salamina* s'ha convertit en un espectacle interactiu i compartit per nombrosos espectadors que l'han dotat d'un anecdotari i una expectació insospitats. I l'equip del film, encapçalat per Trueba i l'actriu Ariadna Gil, se'n va adonar des del primer dia.

Literatura i cinema

El Javier Cercas de la novel·la serà a la pantalla Lola Cercas, també periodista en crisi existencial i reconvertida en documentalista d'un passat a cavall entre la realitat i la llegenda. La prota-

gonista escriu un article sobre una de les múltiples històries del final de la Guerra Civil que han estat enterrades per la memòria col·lectiva: un accidentat afusellament de presoners falangistes al santuari del Collell, d'on van aconseguir escapar *in extremis* el polític i escriptor Sánchez Mazas. Durant la seva fugida va ser enxampat per un milicià que li va perdonar la vida després d'un incert intercanvi de mirades. Aquests ulls, i l'enigmàtic significat del seu gest, és el que mou Lola a iniciar la seva particular reconstrucció dels fets. Un historiador la posa sobre la pista dels anomenats «amics del bosc», veïns de la zona de Cornellà del Terri que van ajudar Sánchez Mazas durant la seva odissea personal. Alguns encara viuen. Paral·lelament, la protagonista coneix Conxi, una extravagant pitonissa que s'enamora d'ella.

El rodatge de *Soldados de Salamina* va començar entre els mesos de febrer i març, en què es va iniciar, precisament, la filmació de les entrevistes entre Lola i els «amics del bosc», interpretats per ells mateixos. Després es va seguir amb la recreació dels fets del Collell, sempre condicionats per una pluja que va fer acte de presència durant gairebé tota la setmana i que va obligar a retardar un dia l'escena de l'afusellament. L'1 d'abril, l'equip es va desplaçar a la ciutat de Girona, on s'han rodat interiors a la llibreria 22, la Facultat de Lletres de la UdG, el res-

Ariadna Gil a les escales de Sant Martí Sacosta.

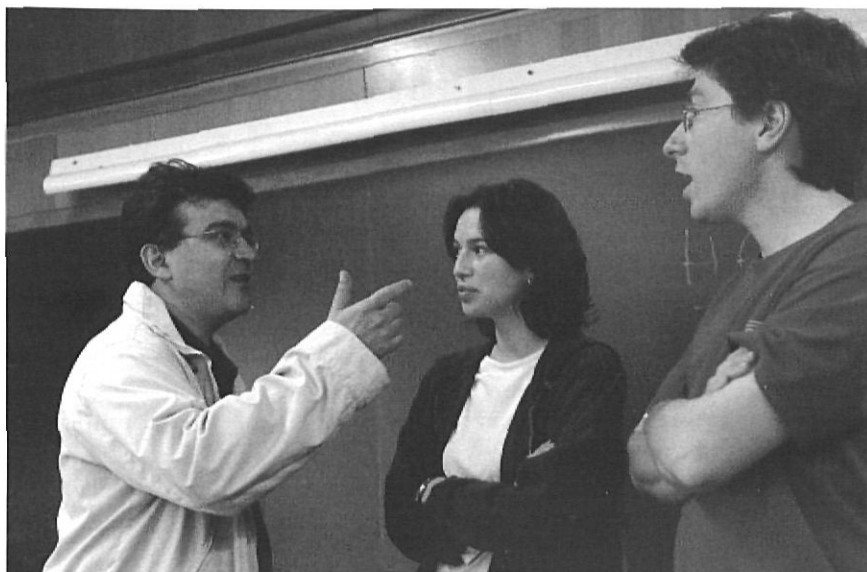
taurant Le Bistrot (omnipresent a la novel·la), el Boira i el bar Núria, entre d'altres, i exteriors a la plaça de la Independència, a la plaça dels Jutjats, la Catedral i el pont de Pedra. També s'ha filmat material a Palamós, Caldes de Malavella i Granollers, i encara queden algunes seqüències d'estudi a Madrid fins que es pugui endegar la postproducció. L'estrena del film, que costarà uns 180.000 euros (uns 300 milions de pessetes, un pressupost modest tenint en compte els disbarats actuals del cinema espanyol), està prevista per al primer trimestre del 2003.

L'aposta de David Trueba no és gens convencional. Està rodant en 16 mil·límetres i amb la càmera a l'espatlla per apropar-se a l'estètica documental, i té previst reduir la gamma cromàtica de la pel·lícula en un cinquanta o seixanta per cent. El director de fotografia, Javier Aguirresarobe, creu que el temps ha respectat els seus objectius estilístics. «El temps que va fer al Collell no va ser un problema, sinó una sort, perquè teníem exactament les mateixes condicions que se suposa que van viure els protagonistes de l'afusellament»,

assegura l'operador, que acaba de guanyar un merescut Goya pel seu treball a *Los otros*, d'Alejandro Amenábar. Sobre la validesa de Girona com a plató, Aguirresarobe afirma que no es podien imaginar millors condicions, ja que «els impressionants paratges i la natura verge de la zona ens han tret molta feina». El seu exhaustiu treball d'il·luminació, diu, s'emmarca en la voluntat de no traçar grans diferències entre el passat i el present, perquè la història del personatge d'Ariadna Gil i l'aventura de Sánchez Mazas estan molt vinculades i «des del punt de vista fotogràfic, volem integrar-ho tot, aconseguir que l'espectador no noti un xoc espectacular en la textura». El canvi de sexe del protagonista de la novel·la en la seva versió cinematogràfica sí que comporta un gir de plantejaments, però Trueba considera més atractiu veure una dona interessant-se per un episodi de la Guerra Civil, i al mateix temps li obre la possibilitat d'explorar terrenys inèdits en el text de Cercas. Els dos personatges, això sí, comparteixen una desorientació vital que poden redimir amb la recerca de la veritat sobre l'afusellament del Collell.

Benvingut, Mr. Trueba

Els mitjans de comunicació gironins ja es van encarregar d'alimentar la cinefília general setmanes abans de l'arribada de l'equip a la ciutat. Una vegada instal·lats, Trueba i la seva *troupe* van començar a prendre les mides al fenomen. Una de les primeres escenes que es rodaren a Girona és la que té lloc a la llibreria 22, on Lola Cercas veu per primera vegada la pitonissa que li complicarà la vida, interpretada per l'argentina María Botto. La protagonista va a l'establiment per informar-se sobre les obres de Sánchez Mazas i els

Javier Cercas amb
Ariadna Gil i David Trueba,
en una pausa del rodatge.

seus coetanis, i el llibreter que l'atén no és altre que Guillem Terribas. L'equip comença la seva feina poc després de les vuit del matí, i en poc més de dues hores als voltants de la llibreria hi ha més d'un centenar de persones que intenten veure els rostres més coneguts de la seqüència a través de les esclatxes de l'aparador. Els més atrevits entren directament a la 22, però allà han de tenir la boca tancada i vigilar de no entrar en el quadre de la càmera. L'expeditiu ajudant de direcció els ho recorda sistemàticament segons abans del toc de claqueta.

David Trueba és un personatge extravertit i pacient, i el dia de la 22 ho va demostrar de sobres. Malgrat que planifica en un espai reduït, propens a la irrupció inesperada d'agents externs («em pots fer el favor de dir a aquella senyora de les bosses que no miri dins la llibreria?» és una de les demandes més ateses pels membres de la producció), el director no perd el bon humor ni un minut, i aprofita els descansos per rendibilitzar al màxim la seva complicitat amb Terribas. Aquest dia, però, el propietari de la 22 no va ser l'únic que s'estrenava a *Soldados de Salamina*. María Botto, esplèndida secundària a *Celos* i *Silencio Roto*, també hi debutà en la pell de l'excèntrica Conxi. De vestuari cenyit i molt acolorit, l'actriu revela una simpatia a prova de periodistes i el primer que destaca és que «es nota a l'ambient un rotllo especial amb aquesta pel·lícula», en referència a l'expectació que genera

el rodatge a les portes de la 22. Botto considera que el personatge només difereix del de la novel·la de Javier Cercas en la seva condició sexual, perquè «és igual d'imprevisible, diu el que pensa en cada moment», cosa que ha suposat un canvi de registre per a ella, acostumada a assumir papers «més afectats». També preveu que el film de David Trueba —de qui assegura que és un director «collonut» que parla molt amb els actors— serà un pas «important» en la seva carrera. Ariadna Gil ressegueix Botto amb la mirada quan

aquesta surt de la llibreria. Trueba i Aguirresarobe capten el moment des de l'exterior de l'establiment, observats per nombrosos vianants que es pregunten pel sentit d'aquesta opció formal. Ningú els ho explica, evidentment, però serà la tònica de totes les sessions de rodatge dels dies posteriors, marcades per l'expectativa general de trobar-se la preparació d'una escena de la pel·lícula a la cantonada de casa.

Suspiros de España

Una de les escenes clau de *Soldados de Salamina*, pel·lícula i llibre, és aquella en què Sánchez Mazas veu un milicià cantant alegrement *Suspiros de España* des de la seva cel·la del Col·lell. Més de seixanta anys després, Javier/Lola Cercas veu una gitana cantant la mateixa peça a l'exterior del bar Núria de Girona. És un dels nexes clau entre passat i present, entre memòria i recre-

L'encarregat del maquillatge assegura la caracterització d'un actor.

Un moment del rodatge a Le Bistrot.

ació. El dia de la filmació d'aquesta seqüència el panorama és, com a mínim, insòlit per a una jornada laborable qualsevol de la ciutat. La cantant i les dues nenes que passen el platet per les taules de la terrassa centren l'atenció de la majoria de les mirades, mentre que la resta van dirigides a Ariadna Gil, que es troba dins el local. Dos grans altaveus emmarquen la gitana, acompanyada per un petit piano; durant els assaigs entona la cançó amb un ampli somriure i amb l'aparent convicció d'estar donant el millor de si mateixa. Cada vegada que culmina l'estrofa final, els espectadors del rodatge no reprimeixen els seus aplaudiments, reconeguts en el rostre de la gitana amb un somriure, si cal, encara més amplificat. Les dues nenes que la secunden, per la seva banda, també estan a l'alçada de les circumstàncies; no paren de riure i fan anar una mica de bòlit els membres de la producció, que intenten controlar-les mentre Trueba i els seus ajudants els expliquen l'escena. Els infants, això sí, demostren una professionalitat insospitada quan es crida «Acció!». Cap a les dotze del

migdia, la terrassa del Núria ja està envoltada d'un públic nombrós. Es repeteix la seqüència des de diferents angles. La gitana no para de somriure en complicitat amb l'equip; es nota que s'ho passa bé i, en el seu afany per compartir-ho a través de la mirada, aconsegueix que la sessió es torni inesperadament distreta per a la resta.

Revelacions a Le Bistrot

Le Bistrot és l'escenari més freqüentat pel protagonista literari de *Soldados de Salamina* —Javier Cercas n'és un client habitual—, i a la pel·lícula no podia ser menys. La jornada de filmació s'havia ajornat dues setmanes per problemes de calendari, i quedà fixada definitivament per a un divendres al matí. Mal dia per a alguns: la nit dels dijous hi ha el ritual de sortir i la cara delata alguns extres, bona part dels periodistes i la majoria d'espectadors. S'ha començat a les vuit del matí. L'escena a rodar és la llarga conversa entre Lola Cercas i l'historiador Miquel Aguirre, l'encarregat de donar a la protagonista alguna de les claus de l'aventura de Sánchez Mazas i l'existència dels «amics del bosc». Una cinquantena d'extres estan al peu del canó parlant fluix —o fent-ho veure— mentre simulen menjar un ampli ventall de plats més adequats per a unes hores després. Tot sigui per l'amor a l'art. El personal de Le Bistrot tampoc és aliè a aquests condicionants de la producció: serveixen sense parar les «comandes» que es

L'equip, mobilitzat al carrer de Carreras Peraltà.

L'aposta de David Trueba no és gens convencional: està rodant en 16 mil·límetres i amb la càmera a l'espatlla per apropar-se a l'estètica documental

La protagonista, amb un dels germans Figueras.

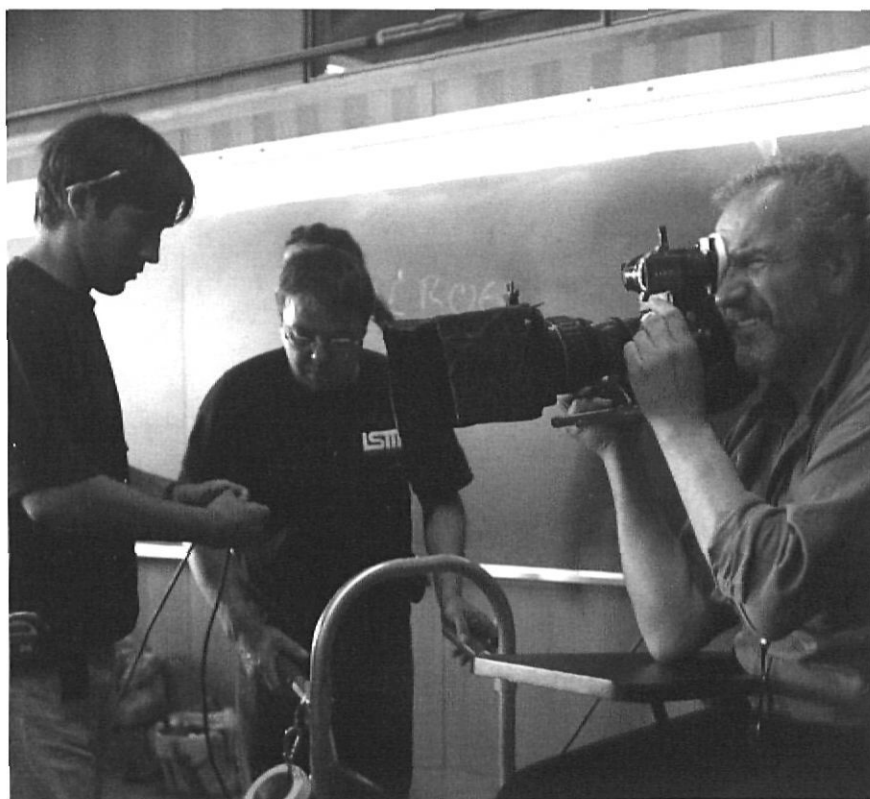
preparen a tota màquina des de la cuina i adapten l'espai a les necessitats del pla-contraplà. Alguns cambres, en canvi, fan d'extres i han de realitzar el seu recorregut habitual manats per un encarregat excepcional, David Trueba. Entre el públic assistent hi ha la resta de participants –han d'esperar que es filmi des de l'altre angle per poder treballar–, la productora Cristina Huete, Guillem Terribas, la periodista i crítica de cinema Inma Merino (que amb el seu bon humor aconsegueix fer més passable la preparació i repetició de plans) i alguns clients que no s'han volgut perdre la conversió en plató del restaurant que apuntava la novel·la. Enmig d'aquest clima de badalls i excitació a parts iguals sorprenen algunes escenes insòlites, com ara la capacitat de concentració d'Ariadna Gil –que s'aparta durant els descansos per assajar el to que requereix el personatge–, les rialles intermitents de l'equip (fins i tot el taquicàrdic ajudant de direcció està

més comunicatiu que de costum) i una anècdota absolutament impagable: una extra que ha estat fumant durant tota la filmació demana tímidament un altre paquet per evitar que es trobin una sorpresa desagradable durant el muntatge de la pel·lícula. La cosa s'allarga i s'aconsegueix enllestir més de sis hores després, passades les dues de la tarda, una vegada Aguirresarobe ha rodat una breu escena a l'exterior del local, des d'una bastida muntada expressament per a l'ocasió. Però l'experiència ha anat bé, com fa notar l'ajudant de direcció en felicitar-los a tots. Uns entusiastes aplaudiments precedeixen el dinar que s'ha preparat per als nombrosos participants. «Pesat sí que ho ha estat, però ha valgut la pena», comenta una extra. I amb això està tot dit.

Els últims dies de Salamina

L'Anna, un dels membres de la producció, ho confirma: el rodatge de la pel·lícula està arribant al seu final. Queden tres o quatre seqüències i l'equip se'n va a Madrid a completar la resta de metratge en un estudi. Aquestes últimes escenes, contra tot pronòstic, també hauran de fer front a les adversitats climatològiques, però es realitzen sense més incidències. Una passa al pont de Pedra, es fa amb Ariadna Gil a plena llum del dia i, és clar, la Rambla deixa de ser per unes hores el centre d'atenció turística; l'altra és una vistosa discussió amb petó final entre Botto i Gil davant els Jutjats i les darreres tenen el bar Boira i el pont de ferro d'Eiffel com a escenari. Es fan de matinada, com deixant clar

Javier Aguirresarobe, càmera en mà a la UdG.

Director, actriu i director de fotografia a punt d'iniciar una escena.

que no n'hi haurà més. Uns dies abans, David Trueba i Ariadna Gil es van acomiadar dels gironins al Cinema Truffaut amb la projecció del títol que els va unir per primera vegada, *Ano tu cama rica*: és el punt final d'un stage que ni el director ni la seva musa esperaven trobar tan entretingut. Es van afanyar a agrair als gironins «el seu suport».

Aquesta no era la primera vegada que Girona acollia un rodatge cinematogràfic, per més que hagi estat la més sonada de les visites que ha

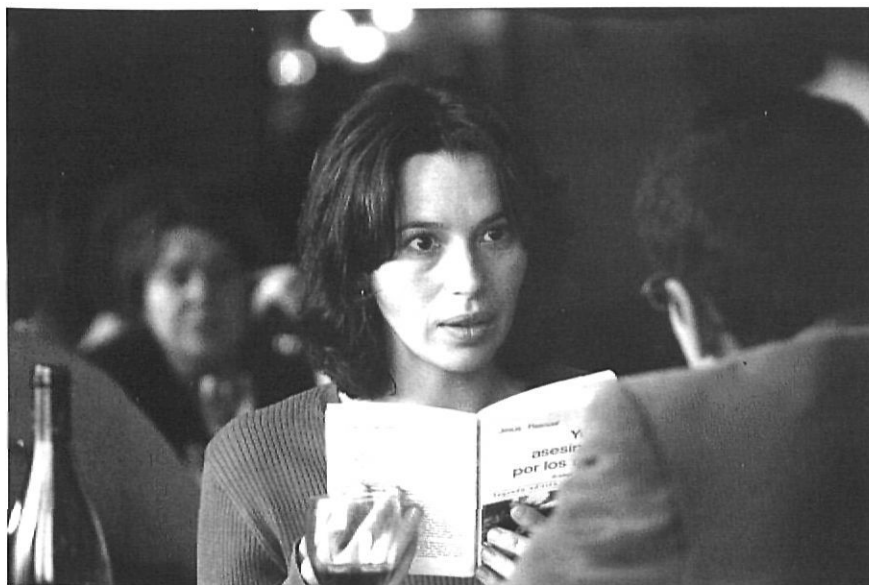
rebut. Kim Densalat hi va rodar persecucions i baralles, entre altres seqüències d'alt voltatge, a la comèdia d'acció *Waka-uaka*, rodada a mitjan dels 80 amb un repartiment essencialment format per especialistes. Antoni Martí, per la seva banda, feia sortir diversos carrers i locals de la ciutat a *Una nit a Casablanca*, escrita per Àngel Quintana i amb un planter d'actors encapçalat per una jove Emma Vilarsau. Durant la mateixa dècada, concretament el 1986, l'equip de *Mi*

general, protagonitzada per Fernando Fernán Gómez i Mónica Randall, s'establia al Barri Vell per filmar diverses escenes, una de les quals va requerir la construcció de la façana d'un fals videoclip en una cantonada del carrer Minalí. Durant els 90, la filmació que va aixecar més expectació va ser la d'*En brazos de la mujer madura*, que va portar a Girona actors com Juan Diego Botto i tècnics de prestigi com el director de fotografia José Luis Alcaine. Aquesta pel·lícula, on també participaren Ingrid Rubio i les nord-americanes Faye Dunaway i Joanna Pacula, contenia escenes rodades a la plaça de l'Oli, al pont de Ferro i al carrer Ballesteries. El càsting, que s'havia celebrat un mes abans, també va ser molt multitudinari, tot i que en aquella ocasió es va requerir menys personal que en el film de David Trueba.

David Trueba i la seva musa, a la llibreria 22.

Aquesta ha estat segurament la més sonada de les visites cinematogràfiques que ha rebut la ciutat de Girona

La protagonista conversa amb l'actor que fa de Miguel Aguirre.

Qui més qui menys ha patit «l'efecte Salamina». Un de col·lateral va ser la revàlida del regnat de la novel·la de Javier Cercas durant la diada de Sant Jordi. D'altres han estat la creixent pluja d'informacions als mitjans gironins, la mobilització ciutadana per als càstings celebrats a principi d'any o l'esmentada expectativa de *glamour* que ha contagiats els vianants que, en ple exercici de la rutina diària, es trobaven amb el rodatge. Fins i tot les campanes de la Catedral van deixar de sonar *unes hores per respectar el silenci* que requeria una seqüència rodada al costat del temple. David Trueba i la seva *troupe* també han portat il·lustres convidats, com el seu germà Fernando, l'actor Juan Diego Botto (germà a la vegada de María Botto i protagonista de *Martín (hache)* i *Historias del Kronen*) o Rosa Maria Sardà, que acabava d'estrenar amb el gran dels Trueba la controvertida adaptació d'*El embrijo de Shanghai*.

El fenomen, en qualsevol cas, només ha començat. L'estrena oficial de la pel·lícula —que ja s'ha anunciat

que es farà en una sala de Girona— seria tot un esdeveniment encara que s'hi presentessin només un terç de les

persones de la província que hi han participat. I no seria estrany que funcionés a la taquilla, atinent la popularitat de la novel·la i tenint en compte que aquest és un any especialment dolent per al cinema espanyol, que no té grans projectes per repetir els èxits d'anys anteriors. La de Trueba és, de llarg, la proposta més interessant. Però hi ha un altre material que s'ha rodat paral·lelament a *Soldados de Salamina* i molt suggeridor de veure: l'exhaustiu *making off* que n'ha realitzat Robert Bellsolà. Les seves imatges donaran veu —o com a mínim presència— a tots aquells que es van quedar fora del quadre de la càmera i, possiblement, ajudaran a veure un altre film, aquell en què els gironins es queden encantats davant els prodigis de la ficció i els seus protagonistes.

Pep Prieto

L'equip celebra amb bon humor la fi de la filmació.

